

SİYASAL KATILIMIN TOPLUMSAL DİNAMİKLERİ VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

Selçuk AKINCI¹

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, siyasal katılımın toplumsal dinamiklerinin, kitle iletişim araçları kullanılırken dikkate alınmaları gerektiğini ortaya koymaktır. Siyasi otoriteler kendi ideolojilerini, düşüncelerini, fikirlerini, politikalarını vatandaşlarına aktarırken çeşitli kitle iletişim araçlarından faydalanırlar. Bu araçlardan da en fazla verimi elde etmek için hitap edilen toplumun dinamiklerinin neler olduğunun bilinmesi, hedefe ulaşma konusunda, siyasi iktidar için kesinlikle bir kazanç olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Katılım, Toplumsal Dinamikler, Kitle İletişim Araçları

THE SOCIAL DYNAMICS of POLITICAL PARTICIPATION and MASS MEDIA

ABSTRACT

The purpose of this study, the social dynamics of political participation, mass media that need to be taken into account when using the reveal. Political authorities of their ideologies, thoughts, ideas, policies, transferring its citizens benefit from the various mass media. Of these tools to achieve maximum efficiency in addressing the dynamics of the community to know what is going on, on the attainment of political power will definitely be an advantage.

Keywords: Political Participation, Social Dynamics, Mass media

GİRİŞ

Demografik dinamikler, psikolojik faktörler ve olumsuz psikolojik faktörler siyasal katılmayı etkileyen belli başlı unsurlardır. Bu başlıklara alt başlıklar da dahil edilmek üzere çalışmada mümkün olduğunca yer verilmiştir. Aile, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, yerleşim yeri ve meslek gibi faktörler katılımın demografik boyutunu oluşturmaktadır. Siyasal etkinlik duygusu, vatandaşlık görev duygusu, empati ve siyasal ilgi katılımın psikolojik boyutunu oluşturmaktadır. Son olarak ise yabancılaşma ve anomi de olumsuz psikolojik faktörler olup tüm bu faktörler, birlikte veya ayrı ayrı siyasal katılımı etkilemektedirler. Siyasal katılım bu unsurlara göre farklılık göstermektedir. Kitle iletişim araçları da tam bu noktada devreye girmekte siyasal katılımın sağlanmasında olumlu ya da olumsuz bir araç olmaktadır.

1. SİYASAL KATILIMIN TOPLUMSAL DİNAMİKLERİ

1.1. Demografik Dinamikler ve Siyasal Katılım

1.1.1. Aile

Bireyin toplumsal ve siyasal yaşamı için “aile” en temel kaynak olup bu doğrultuda da oldukça önemlidir. Birey, dünyaya geldiği anda doğal üyesi olduğu aile kurumu içinde, ilk toplumsal yaşam ile taşınır. Temel değer, tutum norm ve inanç kalıpları ile ailede tanışan çocuk için özellikle okul dönemine kadar tek ve belirleyiciliği sınırsız bilgi kaynağı da söz konusu aile çevresi oluşturur. Aile, uyguladığı bilinçli toplumsallaşma süreci ile çocuğa toplumsal değer ve normları olduğu kadar, aile içi somut ilişkilerle de belli karar verme kalıplarını aktarmaktadır. Bu nedenle aile hem seçme işleminin hem de davranış temelini veren bir öge olarak sosyo-politik bir önem taşımaktadır.” (Uysal, 1981: 116).

Aile siyasal tutum, değer, norm ve inançları direkt olarak çocuğa aktarmayabilir. Ancak bununla birlikte: “Çocuğun aileden öğrendiklerinin siyasal sonuçları olabilir. Otoritecilik bu türden olguya iyi bir örnektir. Otoriter kişiliği olanlar kendilerinden üst durumda olanlara itaat edilmesi, onların eleştirilmemesi, alt durumda olanların ise söz dinlemesi emirlere karşı koymaması gerektiği gibi düşüncelere yatkınlık gösterirler. Çocuk yetiştirme yöntemi bu şekilde otoriter kişiliğin belirmesine yol açar ki, bu da siyasal rekabetten rahatsız olmak hiyerarşik düzene bağlı olmak toplumda herkesin belli bir yeri olduğunu düşünmek gibi siyasal değer yargısı ve tutumları içerebilir.” (Turan, 1986: 56).

Aile'nin siyasal katılım açısından etkisine bakıldığında, özellikle parti seçimi, siyasete ilgi düzeyi gibi konularda çocuğun aile içindeki tutum ve seçimlerin az ya da çok etkisini ileriki yaşamına taşıdığı söylenebilir: “Çocuk erken yaşlarda derin duygusal bağlarla bağlandığı ebeveynlerinin etkilerine maruz kalarak parti tercihlerini, örneğin babasınınkiyle uyumlu olarak veya ona benzer şekilde belirleyebilmektedir.” (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 1996: 414). Siyasal seçilenler üzerinde yapılan araştırmalar, bu

kişilerin siyasetle daha yakından ilgilenen ailelerden geldiklerini göstermektedir (Turan, 1986: 56).

Dolayısıyla, siyasal katılım açısından aile, birey için siyasal ve toplumsal bir model oluşturması açısından oldukça önemli olmakla birlikte, ailelerin söz konusu etkisinin bireyin ileri yaşlarda, sürmesi ya da azalarak farklaşmasının çeşitli faktörlere bağlıdır.

1.1.2. Yaş ve Cinsiyet

Yaş faktörünün bireyin siyasal yaşama katılımında, onun tercih edeceği siyasal faaliyetin türü ve siyasal tercihlerinin yoğunluğu bakımından oldukça etkili olduğu söylenebilir. Yaş dönemlerine göre değişen fiziksel ve sosyo-psikolojik yapısına bağlı olarak bireyin siyasal davranış ve tutumlarında farklılıklar ortaya çıkacaktır. Örneğin, gençlerin siyasal gösteriler, mitingler, yürüyüşler gibi siyasal faaliyetlere yönelirken, yaşlıların daha çok düzenli oy kullanma eğiliminde olmaları ve yine gençlerin daha radikal siyasal tercihlere yönelirken yaşlıların daha tutucu-muhafazakâr eğilimli tercihler yapmaları, yaş faktörünün siyasal katılım açısından ortaya çıkardığı başlıca sonuçlarını oluşturmaktadır.

Cinsiyet faktörü de siyasal katılım üzerinde ve siyasal tutum ve davranışların farklılaşmasında önemli bir etken olarak karşımıza çıkar. Yapılan pek çok çalışmanın, ortak bir sonucu olarak kadınların erkeklere oranla siyasal yaşama daha az katıldıkları görüşünü doğrulayan sonuçlara ulaşıldığı görülür. “Almond ve Verba beş ülkede (Amerika, İngiltere, Almanya, İtalya ve Meksika) gerçekleştirdikleri araştırmada kadınların tüm bu ülkelerde psikolojik olarak katılıma erkeklere oranla daha az hazır olduklarını dolayısıyla daha az katılım gösterdiklerini ortaya çıkarmışlardır (Almond ve Verba, 1963’ten aktaran Çaha vd. 1996: 213). Yine cinsiyetin siyasal katılım üzerinde etkisi olduğu görüşüyle 1993 yılında Tedin ve Yap tarafından yapılan çalışmada; bütün göstergelere göre kadınların erkeklere oranla daha az siyasal bilgilere sahip olduklarını, siyasal tartışmalara daha az katıldıklarını ve daha az siyasal etkinlik duygusuna sahip olduklarını belirtmektedirler (Tedin ve Yap, 1993’ten aktaran Afacan, 1999: 266). Kalaycıoğlu da Türkiye, Kore ve Kenya üzerinde yaptığı araştırmasında, kadın seçmenlerin erkeklere oranla, siyasal yaşama, ortalama olarak iki kat düşük bir düzeyde katıldıkları sonucuna ulaşmıştır (Kalaycıoğlu, 1983: 116).

Sosyal psikolojinin çalışma alanında oldukça geniş bir yer bulan cinsel farklılığa bağlı davranış kalıplarının incelenmesi, toplumda var olan kadın ve erkek rollerinin söz konusu davranış kalıplarının çerçevesini de belirlediği bir gerçektir. Kalaycıoğlu da söz konusu görüşten hareket ederek siyasal katılım açısından cinsiyet rollerinin en temel niteliğini “bireyin aile ve ev çevresi dışında oynayabileceği rolün belirleyicisi olması” (Kalaycıoğlu, 1983: 19) şeklinde ifade etmektedir. Dolayısıyla toplum tarafından oluşturulan söz konusu cinsel özelliklere göre farklılaşan roller, bir açıdan onların toplumsal ve siyasal yaşamda ortaya koyacakları tutum ve davranışlarını da büyük ölçüde etkisi altına alacaktır. Başka bir biçimde ifade edecek olursak kadın ve erkeğin toplumsal

konumu onun siyasal konumunu da söz konusu cinsel rollere bağlı olarak belirleyebilecektir. Kışlalı da kadınlarla erkekler arasındaki düşünce ve davranışlar arasındaki farkın temel nedenini; “onların toplumdaki konumlarının farklılığından kaynaklandığı” şeklinde ifade etmektedir (Kışlalı, 1991: 147). Ancak erkek ve kadınlar arasındaki siyasal katılım açısından ortaya çıkan farklılığı pek çok farklı nedene bağlı olarak açıklamak mümkündür. Bunlardan önemli bir tanesi fitraten (yaratılış olarak) farklı oldukları gerçeğidir.

Kalaycıoğlu, siyasal katılım açısından cinsiyet rollerinin belirleyiciliğini üç temel hipotezle açıklamaya çalışmıştır: “İlk olarak, cinsiyet rollerinin siyasal katılmayı toplumsal statü veya sosyo-ekonomik statü üzerindeki etkisi dolayısıyla belirlediği yani kadınların genel olarak erkeklere oranla daha düşük bir sosyo-ekonomik statüde bulunmaları dolayısıyla siyasal yaşama daha az katıldıkları iddia edilebilir. İkinci olarak, kadınların düşük sosyo-ekonomik statüleri dolayısıyla erkeklere oranla daha az sahip olabildikleri kitle iletişim araçlarından yararlanma, siyasal ilgi, siyasal bilgi siyasal etkinlik ve örgütsel üyelik dolayısıyla siyasal yaşama daha az katıldıkları ileri sürülebilir. Üçüncü olarak, kadının önceki iki hipotezde sayılan koşullar dışında da özellikle toplumun ondan aile ve eve yönelik bir rol beklentisinde olması halinde siyasal katılma gibi aile-dışı ve kadın için toplumun uygun addetmeyeceği davranışları gerektirebilecek eylemlerle dolu bir yaşam biçimine sahip olması erkeklere oranla, zor olacağı için siyasal yaşamda yoğun zaman ve enerji sarfı isteyecek şekilde fazla bir faaliyeti olmayacağı iddia edilebilir” (Kalaycıoğlu, 1983: 19-20).

Toplumsal rol kalıpları erken yaşlardan itibaren sosyalleşme süreciyle bireylere aktarılır. Erkek çocuklara daha çok yönetici konumu ve buna bağlı olarak karar ve emir verici roller uygun görülürken kız çocuklarına daha çok itaat edici ve edilgine roller uygun görülmektedir. Bunun bir sonucu olarak erkekler politik alana ilgi duyarken, kadınlar bu alanın dışında kalmaktadır. Kadın genel olarak sorumluluk ve ilgili alanı olarak aile hayatını görmekte; kendisini ev işlerinden, çocuklarının yetiştirilmesinden, eğitiminden sorumlu tutmaktadır. Kadının sosyalleşme sonucu kazandığı aile içindeki geleneksel rolü, siyasete katılımını olumsuz yönde etkilemektedir (Kızıllık, 1999: 223).

Siyasal katılmada cinsel kimliğe bağlı olarak değinilmesi gereken bir diğer husus da, kadının siyasal tercihini eşinin tercihi yönünde kullanmasıdır. Bekâr ya da dul kadınlarda, erkeklerden farklı siyasal davranışlar daha belirgin duruma gelirken, evli kadınların genellikle kocalarının siyasal tercihlerine uydukları anlaşılmaktadır (Kışlalı, 1991: 144). Bu durumun nedeni ise, siyasal konularda kendi fikirlerinin oluşmamasına bağlanabilir. Bilgi sahibi olmadıkları konularda başkalarına inanma eğilimleri artan insanların haliyle çevrelerinden etkilenmeleri de daha kolaylaşır (Sitembölükbaşı, 2001: 65). Ayrıca kadınların kocaları veya ailedeki diğer erkeklerle aynı doğrultuda oy kullanmaları hepsinin aynı ortak yaşamı paylaşmalarından kaynaklanmaktadır (Tokgöz, 1994: 99).

Günümüzde her ne kadar kadının eğitim seviyesinin artması, meslek ve statüsünün gelişmesi, kitle iletişim araçlarından faydalanma olanakları yaygınlaşması gibi bir takım

olumlu faktörleri ortaya çıksa da yinede kadının siyasal yaşama katılım oranının erkeklerin oranına yükseldiğini söylemek yanlış olacaktır. Kadın, siyasal yasama aktif katılımı için sosyo-kültürel açıdan kadının yeri ve konumuna ilişkin erkeği kadından üstün tutan olumsuz değer yargıları ve tutumlarının değişmesi gerekmektedir. Öncelikle eğitim ve çalışma yaşamındaki eşitsizlikler kaldırılmalıdır. Eğitim alanındaki cinsiyet ayrımcılığı yapan uygulamalar kaldırılmalı, aile ve ilkokuldan başlamak üzere yaşamın tüm evrelerinde ve her alanda demokrasi, insan hakları ve kadın hakları konusunda bireyler bilinçlendirilmelidir. Bu konuda medya da gerekli duyarlılığı göstermelidir (Talışlı, 1996: 12).

1.1.3. Eğitim Düzeyi ve Okul

Eğitim ve okulun siyasal katılım açısından en önemli etkisinin, siyasal katılım için bir ön koşul oluşturma, başka bir biçimde ifade edecek olursak duygusal ve bilgisel yönden bireyi siyasal faaliyetlerde bulunmak için hazırlama işleviyle ortaya çıktığını görürüz. Eğitim faktörünü siyasal katılımın en önemli değişkeni olarak gören Baykal'a göre: "Eğitim düzeyi bireyin siyasal tercihlerini daha bilinçli olarak yapmasında önemli rol oynar ve diğer çevresel değişkenlerin belirleme gücünü azaltır; siyasal içeriklerin kavranmasını yorumlanmasını ve iletilmesini sağlar." (Baykal, 1970: 61). Okul faktörünün özellikle aile'nin siyasal toplumsallaştırmadaki doğumdan okul dönemine kadar olan yoğun etkisinin zayıflamasını sağlaması ve bireyin siyasal konularda burada edindiği bilgi ve deneyimlerinin ilerleyen yaşlarda geliştireceği tutum ve davranışlara daha etkin bir biçimde kaynaklık etmesidir (Almond ve Verba, 1963'ten aktaran Baykal, 1970: 58).

Turan, eğitimin birey üzerinde etkilerini iki temel noktada değerlendirmektedir. Ona göre: "Eğitimin iki ayrı türden etkisi söz konusu olabilir. İlkin bu yoldan duygusal ve bilgisel kültür içeriğinin aktarılmasına devam edilebilir, kişinin inanç ve tutumlarının sağlamlaştırılmasına çalışılabilir. İkinci olarak eğitim gören kişiler, bunun sonucu siyasal çevrelerini daha iyi denetleyebilecek yetenekler kazanabilirler, etkinlik duyguları artabilir, kendilerini siyasal yaşamda daha çok ağırlığı olan bir seçkinler grubu olarak görmeğe de başlayabilirler." (Turan, 1986: 49).

Eğitim ile siyasal katılım arasında doğrusal bir ilişkinin varlığı dikkatleri çekmektedir. Başka bir biçimde ifade edecek olursak, bireyin eğitim seviyesi yükseldikçe buna bağlı olarak siyasal yaşama katılımının da artması beklenebilir bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Baykal, 1970: 61).

Bu durumun nedenini, bireyin eğitim ile kazandığı zengin bilgi birikiminin alternatif düşüncelere de açık olma sonucunu doğurması olarak görebiliriz.

1.1.4. Yerleşim Yeri ve Kentleşme

Kırsal bir alanda yaşayan bireylerle büyük kentlerde yaşayanların aynı düzeyde siyasal yaşama katılması beklenemez. O halde siyasal katılım açısından yerleşim yerinin önemi, kırsal ve kentsel yerleşim farklılıklarından hareketle de açıklanabilir.

Kentleşme, sosyo-ekonomik açıdan; “ekonomik gelişme ve özellikle de sanayileşmeye bağlı olarak kent sayılabilen yerleşim yerleri ile kent sayılan yerleşmelerdeki nüfusun artması; kentli sayılan davranış şekillerinin egemen olması; iş bölümünün artması, yaygınlaşması ve kurumsallaşması süreci olarak tanımlanabilir (Baykal, 1970: 61).

Dolayısıyla geleneksel yaşam tarzına sahip olan kırsal alanlarda yaşayan birey ile daha modern, karmaşık ve kozmopolit yerleşim yerleri olan kentlerde yaşayan bireyin siyasal davranışları birbirinden farklı özellikler taşımaktadır. Kalaycıoğlu, kentleşme ve siyasal katılım arasındaki ilişkiyi iki temel hipotez çerçevesinde ele almaktadır. Ona göre “Kentleşmeyi modernleşmenin bir boyutu olarak kabul edenler, kentlerin siyasal katılmayı kamçılayan bir kültürel çevre oluşturduğunu iddia etmektedirler. Bu görüşe göre kentsel yaşam modern olduğu kadar katılımcı bir kültüre de beşiklik etmektedir. Ayrıca kentsel yaşam sağladığı eğitim olanakları ve yoğun bir ikincil grup faaliyetleri ortamı oluşturması dolayısıyla siyasal olayları izleme ve siyasal kararlara katılma olanaklarının kırsal yaşama oranla daha fazla olduğu bir çevre oluşturmaktadır.” (Kalaycıoğlu, 1983: 23). Bu görüş açısından modern kentlerde, siyasal katılımı teşvik edebilecek söz konusu olanakların bireye sunulması, onun siyasal yaşama katılımı olumlu yönde etkileyen bir faktör olarak görülmesini sağlayabilir. Buna karşın ikinci görüşe göre ise küçük yerleşmelerin üstünlüğü küçüklüklerinden kaynaklanmaktadır. Küçük yerleşme birimlerinde siyasal ilişkiler ve siyasal yapı karmaşıklıktan uzaktır. Sidney Verba ve arkadaşlarının iddiasına göre, bireyin siyasal yaşama katılması için gerekli olan siyasal güdülerini yerleşim yerlerinin büyüklüğü azaltacak, hatta tamamen ortadan kaldıracaktır. Böylece içinde yaşadığı yerleşim birimi büyüdükçe ve siyasal yapı karmaşıklıklaştıkça bireyin siyasal kararlara katılmasındaki marjinal etkinliği azalacak ve bir noktadan sonra da bu etkinlik tamamıyla kaybolabilecektir. Dolayısıyla siyasal katılmanın küçük yerleşim birimlerinde büyük yerleşim birimlerine oranla daha yoğun olması beklenmelidir (Kalaycıoğlu, 1983: 24).

Söz konusu iki hipotezin birinin diğerine göre daha net bir doğruluk taşıdığını söylemek yanlış olacaktır. Kentsel mekânlar kırsal olanlarda sadece oy verme davranışı olarak ortaya çıkan siyasal davranış ve katılımın kentsel mekanlarda eylem olarak adlandırılabilen bireyin çıkan siyasal davranış ve katılımın kentsel mekanlarda eylem olarak adlandırılabilen bireyin davranışsal dürtülerine yeni boyutlar da katar. Kentlerde var olan kitle iletişim araçlarından daha fazla yararlanabilme, farklı toplumsal ilişkiler, gelir düzeyinin yüksekliği, farklı mesajların yoğunluğu ve yeni kentlileşen bireylerin çokluğu nedeniyle duyulan yabancılık ve kentle bütünleşmeme duygusu gibi faktörler de

kentli bireyin siyasal davranışları üzerinde etkide bulunmakta ve onu siyasetten tam olarak çekilmeye zorlanmakta veya ayrılıklara itebilmektedir (Öner, 1998: 95-96).

Kalaycıoğlu'nun çalışması ise oldukça ilgi çekici bir sonuca ulaşmıştır. Kalaycıoğlu; Kore ve Kenya'da kentsel yaşamın dolaysız bir etkisinin bulunmasına karşın Türkiye'de kentsel yaşam ortamından kaynaklanan ve bireyin siyasal yaşama katılımını engelleyen bir etkinini varlığı saptanmıştır (Kalaycıoğlu, 1983: 373). Ancak Kalaycıoğlu'nun ulaştığı bir diğer sonuç ise, her üç ülke için kentsel yaşamın, siyasal katılım için dolaylı etkisinin olumlu oluşudur (Kalaycıoğlu, 1983: 373-74).

Dolayısıyla Kalaycıoğlu'nun söz konusu çalışmasından hareketle, kentsel yerleşim biçiminin, her iki görüşü de kapsayacak biçimde, hem siyasal katılımı teşvik edici etkininin, hem de bireyin bireysel katılımını zorlaştırıcı hatta onu sistemin dışına itici tesiri bulunan bir faktör olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır.

1.1.5. Meslek ve Statü

Bireyin içinde yaşadığı yerleşim birimin büyüklüğü ve sahip olduğu eğitim onun ne tür bir mesleğe sahip olacağını belirleyen temel niteliklerdendir (Kalaycıoğlu, 1983: 31).

Meslek ile yakından ilişkili olan statü, gelir ve eğitim gibi kavramların birbirini etkileyen unsurlar olduğuna dikkatleri çeken Lane'ye göre; bu unsura sahip kişilerin kendilerine harcayacakları zaman da çok olur. Böyle bir kişi kitle haberleşmeye açıktır. Dünyayı anlamak ister. Siyasal etkinliğe inancı vardır. Siyasi sürece etkili olabilecek davranışlarda bulunur. "Eupharia" adı verilen bu durum siyasal katılmayı artırır (Lane, 1965: 148). Yine Lane ilgili çalışmasında meslek ile siyasal katılma ilişkisini, dört başlıkta incelemektedir (Lane, 1965: 331).

a. Meslek insana siyasal önemi olabilecek yetenekler ya da ustalıklar kazanmak olanağı veriyor olabilir.

b. Belli bir siyasal görüşü olanlarla bir araya getirerek etkileşme olanağı yaratıyor olabilir.

c. İnsanın mesleği dolayısıyla hükümetin takip edeceği politikada çıkarı bulunabilir.

d. Mesleklerin talep ettiği bazı özel rollere intibak eden kimse kolayca siyasal yaşama geçebilir.

Kalaycıoğlu ise bireyin sahip olduğu mesleki statüsünün yükselmesine bağlı olarak siyasal yaşama daha yoğun katılacağı ve ayrıca düşük statülü mesleklere sahip olanlara oranla hükümet bürokrasiyle daha kolay ve etkin ilişki kurulabileceği görüşlerinden hareketle, zor katılma türleri olarak görülen hükümet ve bürokrasiyle doğrudan ilişki kurmaya, yüksek statülü meslek sahiplerince daha çok rağbet edilmesinin yanı sıra, bu grubu oluşturan kişilerin daha kolay olan oy verme, siyasal ve toplumsal sorunları yakın çevrelerinde tartışmak türünden faaliyetleri, yasaların sınırlamadığı ölçüde, düşük meslek

statüsünü sahip olanlara oranla daha sık gerçekleştirebilmelerinin beklenebileceğini vurgulamaktadır (Kalaycıoğlu, 1983: 31-32).

Hangi tür mesleklerin siyasal faaliyetleri etkilediği hususunda pek çok görüş vardır. Örneğin Turan'a göre: "Bazı ülkelerde yapılan araştırmalara avukatların diğer meslek gruplarına kıyasla siyasete daha yoğun olarak katılabileceklerini gösteriyor. Henüz gözlemsel olarak doğrulanmamış olmakla beraber ülkemizde ilkökul öğretmenlerin gelir ve eğitim düzeyleri benzer durumda olanlarla karşılaştırıldıkları zaman daha yüksek siyasal ilgiye sahip oldukları, daha yoğun siyasal faaliyette buldukları önerilebilir." (Turan, 1986: 77). En etkin siyasal katılmanın serbest meslek gruplarında görülebileceğini belirten Çukurçayır'a göre ise "Siyasal kararlardan etkilenen meslekler katılımla daha çok ilgilidirler. Ayrıca kitlesel olarak yapılan işlerde çalışanlar, daha az işgücü bulduran mesleklere göre katılıma yapılan işlerde çalışanlar, daha az işgücü bulduran mesleklere göre katılma daha çok duyarlıdır." (Çukurçayır, 2002: 85). Konuya oldukça farklı bir bakış açısı getiren Sitembölükbaşı'na göre ise "diğer mesleklerle karşılaştırıldığında eğitim düzeyi en yüksek meslek gruplarından olan memurlar aynı zamanda siyasete karşı en yüksek ilgi ve bilgi sahibi olan bir kesimdir. Siyasete olan ilgileri sadece eğitim düzeylerinin yüksekliğinden kaynaklanmaz. Siyasal iktidarların kendilerinin en üst düzeydeki amirleri olmaları, hükümete kimin geldiği, kimin gittiği, kendi görevleriyle ilgili durumu, geliri ve hatta özlük hakları bakımından ayrı bir ilgi kaynağı oluşturmalarına neden olur." (Sitembölükbaşı, 2001: 44).

Meslek ve statüsünün yaş ve cinsiyet rolleri kadar olmasa da siyasal katılımı etkilediği, mesleki statüsünün yükselmesine bağlı olarak bireyin siyasal yaşama katılımında daha yoğun bir biçim alacağı söylenebilir. Ayrıca meslek ve statüsünün salt olarak eğitim düzeyi nedeniyle değil pek çok farklı nedenle siyasal katılımı söz konusu yönde etkileyebileceğini de belirtmek gerekir. Zira sahip olunan meslek ve bulunulan konumun gerekleri, yine buna bağlı olarak içinde bulunulan çevrenin farklılığı, meslek ve statüsünün siyasal kararlardan etkilenme durumu vb. pek çok neden siyasal katılımın üzerinde etkili olabilecektir.

1.2. Psikolojik Faktörler ve Siyasal Katılım

1.2.1. Siyasal etkinlik Duygusu

Genel anlamda etkinlik duygusu, kişinin kendi eylem ve davranış ile çevresine ve olayların akışına etkide bulunabileceği inancını taşıyıp taşımadığını ifade eden bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Kapani, 2008: 133).

Söz konusu etkinlik duygusunun bir boyutu olarak ele alınan siyasal etkinlik duygusu ise siyasal katılımı ile yakın bir ilişkisi bulunan psikolojik bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bir kavram olarak siyasal etkinlik; yurttaşların siyasal düzeni etkileyebileceklerine olan inancı ve kendilerini siyasal düzeni etkileyebilecek bir siyasal güç olarak görmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Ergil ve Alkan, 1980: 37). Aynı zamanda siyasal etkinlik duygusunu, bireyin içinde bulunduğu siyasal sistemi ve onun parçalarını

etkileyerek sistemi kendi yararına çalıştırabileceğine olan inanç olarak da tanımlanmaktadır (Kalaycıoğlu, 1983: 39). Bir başka tanımda ise; siyasal etkinlik duygusunu insanların kendilerini siyasal yapılarla sonuç alabilecek güçte görüp görmemeleri ve bu yolları kullanmaya hazır olup olmadıklarına dair taşıdıkları duygu olarak ifade edilmektedir (Baykal, 1970: 98). Dolayısıyla yapılan tanımlamalara bakıldığında tümünün temel hareket noktasını, bireylerin siyasal sistemin işleyişinde etkili olabileceklerine olan inanç ve duygularının oluşturduğunu görmekteyiz. Bu nedenle, bireyin siyasal etkinlik duygusunun güçlü ya da zayıf olmasının ise, siyasal katılım düzeyini, oya bağlı olarak siyasal katılım açısından siyasal tutum ve davranışlarının çeşitliliğini etkilemesi olası bir durum olarak görülebilir.

Siyasal etkinlik duygusunun siyasal davranış ile ilişkisini açıklamak üzere “Almond ve Verba siyasal etkinlik ve idari etkinlik duygusu gibi iki özel değişken önermişlerdir. Kendisi yasal bakımdan etkin gören kimse, kendisinin siyasal sistemin eylemlerini, kararlarını etkileyebileceğine inanır, idari etkinlik duygusu olan kişi ise devlet dairelerinde ve benzeri kurumlarda işlerini takip edebileceğini, haklarını arayabileceğini düşünür. Siyasal ve idari etkinlik duygusu yüksek olanların siyasal katılmaya daha yakın oldukları görülmektedir.” (Turan, 1986: 87). Baykal ise Almond ve Verba’nın beş ülke üzerinde yaptıkları araştırmaların, siyasal etkinlik duygusunun siyasal katılmayı etkilediği hususunda bulgu ortaya koyduğunu belirtmektedir (Almond ve Verba 1963’ten aktaran Baykal, 1970: 98). Siyasal etkinlik duygusunun gücüne göre, başka bir ifadeyle, “Siyasal sisteme yönelteceği istek ve talepler dolayısıyla kendisine bir yaptırım uygulanmayacağını ve aksine bunlara cevap verilmesine çalışılacağını düşündüğü ve inandığı ölçüde” bireyin siyasal yaşama daha fazla katılacağı beklenebilir (Kalaycıoğlu, 1983: 40, Baykal, 1970: 99-100). Kapani’nin de belirttiği gibi, “Siyasal etkinlik duygusunun zayıf ya da güçlü oluşuna göre siyasal katılmada düşmekte ya da artmaktadır.” (Kapani, 2008: 133). Şöyle ki: “Siyasal süreçte kendini türlü nedenlerle güçsüz ve etkisiz gören kişi genellikle merkezi kurumlara soğuk ve uzak kalır. Bu da sonuç olarak siyasal katılmayı kısıtlayarak, hükümet uygulamalarının etkisiz olmasını ve halka inmemesini meydana getirir.” (Yücekök, 1987: 23).

Siyasal etkinlik duygusu siyasal katılımı teşvik ettiği gibi, siyasal katılmada siyasal etkinlik duygusunu güçlendiren bir etki yaratabilecektir. Zira Orhan Gökçe ve diğerlerinin de ifade ettiği gibi, “Eğer birey, kendisini görmüyorsa, orada bireylerin edilgenliği ve güçsüzlüğü söz konusudur. Bu edilgenliğin aşılması ve bireyin kendisini kamusal etkinliklerin ve egemenliğin gerçek kaynağı olarak görebilmesi için yurttaşın katılma davranışında bulunması gerekmektedir (Gökçe vd. 1993: 195). Başka bir biçimde ifade edecek olursak katılmanın önemli bir psikolojik koşulu oluşturan siyasal etkinlik duygusu, bireyin, siyasal yaşama katılım adına gerçekleştirdiği faaliyetlerin artması oranında da artarak güçlenecektir. Dolayısıyla siyasal etkinlik duygusu ile katılım arasında çift yönlü doğrusal etki olduğunu söyleyebiliriz.

1.2.2. Vatandaşlık Görevi Duygusu

Vatandaşlık görevi duygusu, bireyin etkili olup olmayacağını düşünmeksizin siyasal sürece katılmasını ifade eder (Çukurçayır ve Gökçe, 2002: 134). Siyasal katılım ile Vatandaşlık görevi duygusu arasında olumlu bir ilişkinin varlığına dikkatleri çeken Baykal'a göre demografik değişkenler sabit tutulduğunda yüksek eğitim ve yüksek sosyo-ekonomik statü gibi mesleki değişkenlere bağlı olarak vatandaşlık görevi duygusu da artmaktadır (Baykal, 1970: 100).

Vatandaşlık görevi duygusunun, gelire bağlı olarak (geliri) yüksek mesleklerde yükseleceğini belirtmekle birlikte Sencer'e göre: "Çiftçilerde ise gelir düşük olmasına rağmen vatandaşlık görevi duygusunun yüksek çıkması bir istisna teşkil etmektedir. Bunun nedenini ise din sektörüne bağlayabiliriz." (Sencer, 1974: 36). Bu yanlıştır bir ifadedir.

1.2.3. Empati

Daniel Lerner kişinin siyasal katılımı üzerinde etkili olan bir diğer psikolojik faktör olarak "Empati" kavramını ortaya koymuş ve modernleşme teorisinin de temeline yerleştirmiştir (Lerner, 1965'ten aktaran Baykal, 1970: 100-101). Lerner'in geliştirmiş olduğu Empati kavramı temel olarak, "kişinin soyut düşünebilmesini, kendini başkalarının yerine koyabilmesini yenilikleri kabule yatkınlığını" ifade etmektedir (Turan, 1986: 88).

Lerner'in, Empati kavramı ile modern toplum insan özellikleri arasında kurduğu ilişki sonucu, bu bağlamda modernleşme ve siyasal katılım arasında da bir bağlantı bulunduğu iddiasını ortaya koyduğunu belirten Baykal'a göre "eğer siyasal katılma modernleşmenin "sine qua non" (olmazsa olmaz) şartıyla empathy'nin siyasal katılmaya yol açtığını kabul etmek gerekir." (Baykal, 1970: 101).

Ancak şunu hemen belirtmemiz gerekir ki modernleşme ile siyasal katılım arasındaki ilişki henüz net olarak saptanmamıştır. Turan'ın da belirttiği gibi "katılma modernleşme ilişkisinin niteliği açıklığa kavuşmadığı için empatinin kullanışlılığı kesin değildir." (Turan, 1986: 88). Kalaycıoğlu ve Sarıbay, insanların siyasal faaliyetlerde bulunabilmeleri için bir toplumda modernleşmeye koşut olarak, siyasal kaynaklar siyasal fırsat yapısı ve siyasal güdü gibi faktörlerin, bireyin söz konusu siyasal faaliyetlerde bulunabilmesi için teşvik edici bir biçimde çalışmasının gerekliliğini vurgulamaktadır (Kalaycıoğlu ve Sarıbay 1996: 23). Dolayısıyla tüm bunlar ışığında empati ile siyasal katılım, geniş anlamda modernleşme ve siyasal katılım arasında saptanmış bir ilişki niteliğinin olmaması yanında farklı değişkenlerin etkisinin de söz konusu olmaması yanında, farklı değişken siyasal katılım faaliyetleri arasında doğrudan bir bağlantı kurulmasını engellemektedir.

1.2.4. Siyasal İlgi

Siyasal ilgi kavramını Kalaycıoğlu “siyasal olayları, siyasal sistemin işleyişini ve siyasal kararların alınmasını sürekli ve düzenli olarak izlemek eğilimi” olarak tanımlamaktadır (Kalaycıoğlu, 1983: 41). Şüphesiz ki bireydeki siyasal ilginin yoğunluğu, bireyin söz konusu sürekli ve düzenli eğilimleri edinme süreci olan siyasal toplumsallaşma süreci ile yakından ilişkilidir. Siyasal olaylar, siyasal sistem ve siyasal kararların alınma sürecine dair tutum değer ve normların bireydeki şekillenmiş biçimi, onun siyasal ilgisinin düzeyini de belirleyecektir.

Kalaycıoğlu, siyasal ilgi düzeyinin siyasal katılım açısından yarattığı etkiyi şu şekilde ifade etmektedir; “siyasal ilgi artışının siyasal yaşamda daha faal bir rol oynamayı, hem siyasal olayların algılanmasını kolaylaştırması hem de bireyi siyasal eyleme yatıklaştırmayı sağlayan dürtü bombardımanına maruz bırakması dolayısıyla kolaylaştırdığı veya belirlediği iddia edilebilir.” Bu durumda siyasal ilginin hem direkt olarak siyasal faaliyetleri artırarak katılımını doğrudan artırmakta hem de bireyin ilgilerinin yoğunlaştığı siyasal olaylar hakkında bilgilenmesi sonucu siyasal algılama düzeyini genişleterek, bireyin siyasal düşünce yeteneğini de geliştirmektedir. Yine Kalaycıoğlu siyasal ilgi düzeyindeki artışın, bireyin daha zor olan siyasal eylem türlerine yönelme noktasında da etkili olduğunu belirtmektedir (Kalaycıoğlu, 1983: 41).

1.3. Olumsuz Psikolojik Faktör ve Siyasal Katılım

1.3.1. Yabancılaşma (Alienation) ve Siyasal Katılım

Bireysel, toplumsal ve siyasal sürecin bir ürünü olan yabancılaşma kavramı, “kökeni itibariyle, Latince’de (alienus’tan) türemiş olan “aliene” kelimesinden gelmektedir. “Alienus kelimesi ise ruh hastası manasına gelen Fransızca “aliene” ve İspanyolca “alineda” kelimelerine yakın bir anlam taşımaktadır.” (Akyıldız, 1998: 164). Tarihsel süreç içerisinde alienation sözcüğü “14. yüzyılda daha çok dinsel anlamlıdır. Tanrı ile ilişkilerin kopması ya da koparılması anlamına gelmektedir. Günümüzde ise insanın toplumuyla, çevresiyle dünyasında ilişkilerinin olumsuzluğunu anlatmak için kullanılmaktadır.” (Sezer, 2001: 471).

Yabancılaşma (alienation), Ergil ve Alkan’a göre genel anlamda bireyin var olan toplumsal yapılarla ilişkin değer kural beklenti ve ilişkilerden uzaklaşması, bireysel açıdan ise bu süreçleri bireyin denetleme olanağının yok olduğuna ilişkin deneyim ya da deneyimsel kayıp duygusunu ifade etmektedir (Ergil ve Alkan, 1980: 24). Söz konusu olumsuz duyguların siyasal sisteme yönelmiş şekli olarak ele alınabilecek olan Siyasal Yabancılaşma, Çukurçayır’a göre: Siyasal sistemin birey için bir anlam ifade etmediğini gerçek gereksinimlerine yanıt veremediği ve kendisini gerçekleştirmesini engellediği durumlarda ortaya çıkabilen ve bireyin siyasal sistemden kopması durumudur.” (Çukurçayır, 2002: 71). Ergil ve Alkan’a göre ise siyasal yabancılaşma “bireyin siyasallaşmış olan değerleriyle siyasal sistemin ileri sürdüğü değerler arasında bir çelişkinin bulunması ve bu çelişkinin hem bireyin kendisi hem de sistem tarafından

bertaraf edilemeyeceğine ilişkin duygusu” olarak ifade edilebilir (Ergil ve Alkan, 1980: 24).

Siyaset biliminin, literatürde siyasal yabancılaşma olgusunu farklı kategorilere ayrılarak incelediği görülmektedir. Bunlardan en önemlisi, siyasal yabancılaşmanın dört görünüşünden bahseden bir kategorileşme yapan Levin’in çalışmasıdır. “Levin ilk ikisi üzerinde yoğunlaşmakla beraber siyasal yabancılaşmanın dört görünüşünden bahsetmektedir. Güçsüzlük (powerlessness), anlamsızlık (meaningless), normların zayıflaması (lower of norms) ve kayıtsızlık (estrangement). Siyasal güçsüzlük (political powerlessness), bireyin siyasal eylemlerinin siyasal olayların gidişatını belirlemede etkisiz kaldığı duygusu olarak tanımlanmaktadır. Levin’e göre siyasal yabancılaşmanın ikinci formu anlamsızlıktır. Birey anlamsızlığı iki şekilde hisseder. Birey adaylar arasında gerek bir farklılık olmadığı için seçimlere katılmayı anlamsız bulur veya siyasal konularda zeki ve akılcı karar vermenin o kararı dayandıracak bilgi olmadığı için imkânsız olduğunu düşünür (Levin, 1962’den aktaran Yeşilorman, 2002: 95). Dolayısıyla siyasal yabancılaşma duygusu, bireyin sistemin dışına iten ve tüm ilişkisini koparan olumsuz bir faktör olarak siyasal katılımı engellemektedir. Zira siyasal yabancılaşmayı “bireyin siyasal sistemi kendisi ile hiçbir ilişkisi olmayan, kendisi dışında bir yapı olarak görmesi” şeklinde tanımlayan Turan’a göre de sistemden kopmuş kişiden katılma bekleyemeyiz (Turan, 1986: 88).

1.3.2. Anomi ve Siyasal Katılım

Kuralsızlık, normsuzluk gibi farklı kavramlarda ifade edilen Anomi (anomie) en genel şekliyle “toplumsal geçiş dönemlerinde veya bir toplumun hızlı değişim geçiren kesimlerinde görülen ve var olan kuralların kişiler nezdindeki bağlayıcılıklarının kaybolması buna karşılık yeni kurallarında eskilerin yerine ikame edilecek kadar kabul görmemesi sonucu, kişilerin davranışlarını uygulayacakları etkin toplumsal normların olmadığı görece normsuzluk durumu (veya) bir toplumdaki mevcut kültürel değer ve sosyal amaçlar ile o toplumda yaşayan bireylerin söz konusu amaç, değer ve kurallara uygun olarak davranma ve yaşama istekleri arasında belirgin bir farklılaşmanın ortaya çıkması sonucu toplumsal ilişkileri düzenleyen kural ve değerlerin aşınmasının doğurduğu karmaşa ve kuralsızlık durumu” olarak tanımlanabilmektedir (Demir ve Acar, 1997: 21-22). Çukurçayır’a göre ise anomi (sayısal edilgenlik): “olayların üzerinde etkili olma ümidinin tamamen kaybedildiği güçsüzlük ve normsuzluk durumlarının bir arada bulunması ile genel bir değer inanç ve doğrultu eksikliği ya da karışıklığı durumudur.” (Çukurçayır, 2002: 71). Ergil ise anomiyi: “bireyin düzenden yabancılaşması yerine düzeyin bireye yabancılaşması olarak tanımlanmaktadır. Ergil’e göre bireye davranış ve başkalarıyla olan ilişkilerinde bir referans çerçevesi sağlayan değer ve kuralların kuvvetini ve anlamını yitirmesi anomi yani “kuralsızlık” durumunun göstergesidir (Ergil, 1978’den aktaran Yeşilorman, 2002: 93). Dolayısıyla bireyin siyasal sisteme ve onun işleyişi de güçsüzlüğüne inanarak siyasal norm ve değerlerden uzaklaştırılmasıyla katılımdan da uzaklaşacaktır.

2. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE SİYASAL KATILIM

Kitle iletişim araçları ve bunlardan özellikle; geçmişte radyo ve televizyon, günümüzde bu ikisine ek olarak internet ve sosyal paylaşım siteleri vb. bireyin siyasal toplumsallaşma süreci içerisinde oldukça etkili bir işleve sahiptir. Bireyin siyasal tutum ve norm değerlerinin oluşumunda kitle iletişim araçlarının siyasal yaşam ve sisteme ilişkin yayınlarının etkisinin oldukça güçlü olduğu söylenebilir. Yapılan pek çok çalışma kitle iletişim araçlarının mevcut siyasal yönetimleri “yayınlar açığa alma ve ilgi duyma oranı” doğrultusunda gelişen bir algı sürecini kapsamaması nedeniyle “pekiştirici” bir etkinin varlığından söz edilebileceğini belirtmektedir (Kalaycıoğlu, 1984: 178). Ancak tüm bu sınırlamalara rağmen bireyin siyasal toplumsallaşma süreci açısından özellikle propagandif amaçlı kullanımların etkisiyle kitle iletişim araçlarının, siyasal yaşama dair bilgi edinme ve siyasal algılarının gelişimini sağlama yanında bir takım siyasal faaliyetleri gerçekleştirmeleri için motive edici bir faktör olarak da karşımıza çıktığı görülmektedir. Ayrıca Gökçe’nin de belirttiği gibi kitle iletişim araçları bir yandan kişiyi bilgilendirmekte, öte yandan siyasal alanda iletişim kurabilme yollarını göstermekte ve aynı zamanda da siyasal kontrol ve eleştiri ortamı içinde katkı sağlamaktadır (Gökçe, 1993: 89).

Kitle iletişim araçlarının siyasal katılım üzerindeki etkisi, pek çok çalışma kapsamında değerlendirilmiş ve bireylerin siyasal yaşama katılımını hangi yönlerden etkileyebileceği saptanmaya çalışılmıştır. Larner, kitle iletişim araçlarının başta sinema olmak üzere radyo ve televizyonun psikik hareketlilik sağlayan araçlar olduklarına dikkatleri çekmekte ve bu araçların bireylerin nasıl bir hayat sürmesi gerektiği, neyi yapmalarının doğru arzulanır olduğunu bildiren gösteren ve öğreten bir işlevi yerine getirdiklerini belirtmektedir (Larner, 1965’ten aktaran Kalaycıoğlu, 1984: 212). Buradan hareketle kitle iletişim araçlarının sadece bireyler üzerinde ilgi ve bilgilerini etkileyen bir konumda değil farklı beklentileri aktarmaları dolayısıyla donanımlarını da etkilediklerini belirten Kalaycıoğlu’na göre “beklentilerle donanmış dünyevileşmiş bir kişinin siyasi sisteme yönelik istek, dilek ve talepleri yoğunlaşarak, siyasal yaşama katılan bireylerin sayısında büyük artışlara tanık olunabilecektir.” (Kalaycıoğlu, 1984: 212). Dolayısıyla Kalaycıoğlu’nun da belirttiği gibi: “Kitle iletişim araçlarının yayınlarına en fazla maruz kalanların siyasal yaşama en sık en az maruz kalanların da en seyrek şekilde katılacakları iddia olunabilir.”

Kitle iletişim araçlarının seçmenlerin tercihleri üzerinde yaptığı etkiler çeşitli teoriler yoluyla açıklanmaya çalışılmıştır. Söz konusu teoriler içinden Kalender’e göre: “Kitle iletişim araçları özellikle gündem kurma ve suskunluk sormalı gibi teoriler doğrultusunda seçmen tercihlerini etkileyebilecek bir güce sahip bulunmaktadır.” (Kalender, 2000: 128). Söz konusu teorilerden gündem kurma teorisine göre: “Kitle iletişim araçlarında ön plana çıkarılan ve sıkça üzerinde durulan konular, izleyici tarafından da önemli konu olarak algılanacaktır. Bunun sonucunda kitle iletişim araçları belli bir gündemin oluşmasında halk üzerinde etkili olacaktır.” (Kalender, 2000: 122).

Diğer bir kuram da Alman sosyolog Noelle Neumann tarafından ortaya atılmış ve geliştirilmiş olan suskunluk sarmalı kuramıdır (Kalender, 2000: 119). Kuram temelde “sosyo-psikolojik bir düşünme olan kişisel fikrin başkalarının ne düşündüğüne bağımlı olduğu görüşü” çerçevesinde ortaya çıkmıştır (Yumlu, 1994: 102). Söz konusu teoriye göre: “Bireyler sürekli çevrelerini gözlemekte ve hangi fikirlerin cevapta sonuçlandığını anlamaya çalışmaktadırlar. Eğer kendi düşüncelerinin toplumun çoğunluğu tarafından kabul gördüğüne inanıyorlarsa özel ve kamuyla ilgili tartışmalarda yüksek sesle konuşma cesaretine sahip olacak, aksi bir durumda suskun ve temkinli davranacaktır. Çoğunluğun sesini yükseltmesi azınlığın ise susmasıyla herhangi bir konu hakkında yapay bir konu oluşacak ve azınlıkta kalanlarında kendi zayıflıkları hakkındaki inançları giderek artacaktır.” (Kalender, 2000: 119-20).

Dolayısıyla suskunluk durumlarına göre de kitle iletişim araçları, bireylerin çevrelerini gözleme ve hangi fikirlerin gündemde olduğunu anlamaya çalışmalarında oldukça etkili bir kaynağı oluşturmaktadır. Kalender’e göre suskunluk sarmalı teorisinin seçmen davranışlarına uyarlanması şöyle bir durum ortaya çıkaracaktır: “Seçmenler herhangi bir siyasal parti veya adaya oy verme kararı durumunda toplumdaki çoğunluk görüşünü gözleyebilecek bunun içinde yoğun olarak kitle iletişim araçlarına başvurulacaktır. Eğer oy vermeye niyetlendiği siyasal parti ve adayın seçmenlerin çoğunluğunca desteklendiği inancına sahip olursa bu yöndeki niyetini sağlamlaştıracak ve açıkça görüşlerini belirtme cesaretine sahip olacaktır. Tersi bir durumda kendi siyasal parti veya adayının kazanamayacağına inanacak, ya gözde olana yönelme etkisiyle toplumca daha çok desteklenen tarafta yer alacak veya susup pasif bir hale gelecektir.” (Kalender, 2000: 120-21). Tüm bunlar ışığında kitle iletişim araçlarının seçmen tercihleri üzerinde ülkedeki siyasal gündemin belirtilmesinde ve seçmenlere aktarılmasında, aynı zamanda bireyin siyasal görüşlerinin belirginleşmesinde gündemde olan siyasal görüşün etkisini göstermesi bakımından da önemli bir etkinliğe sahip olduğu düşünülebilir.

2.1. Kitle İletişim Araçlarının Türleri

Kitle iletişim araçlarını bir sınıflandırmaya tabi tutmak istediğimizde yazılı araçlar, görsel araçlar ve sözlü araçlar olmak üzere üç sınıf olarak ayırım yapılabilir.

Yazılı araçlar içerisinde gazete, dergi, kitap, vb. kaynaklardan bahsedilebilir. Görsel araçlar içerisinde eskiden beri önemini koruyan ve arttıran televizyonun yaygınlaşması ve uydu kanalları yoluyla dünyanın her tarafına ulaşılması, televizyonu oldukça etkili bir araç haline getirmiştir. İnternet ve beraberinde getirdiği sosyal ağlar ise artık vazgeçilmez bir araç haline dönüşmektedir. Bunun en bariz örneği de ülkemizde yaşanan Gezi Parkı sürecinin nasıl şekillendiğidir. Sözlü araç olarak radyonun, gazete ve dergilere oranla çok daha fazla insana ulaşabilme imkânına sahip olduğu düşünülürse, internet ve televizyondan sonra en etkili kitle iletişim aracı olacağı kesindir. Bununlar birlikte bu unsurlara resim, fotoğraf ve sinema gibi çok daha fazla unsurun eklenebileceği de unutulmamalıdır. Zira burada ifade edilenler kitle iletişim araçlarının belli başlıcaları, en yaygın olarak kullanılanlarıdır.

2.2. Kitle İletişim Araçlarının Siyasal Katılma Etkisi

Kitle iletişim araçlarının siyasal davranışa etkisini inceleyen araştırmacılar, uyarı/tepki modeline dayanan psikolojik yaklaşımın üzerinde durmaktadırlar. Bu yaklaşıma göre; kitle iletişim araçları yayınladıkları mesajlarla uyarılar meydana getirmekte, açık bir davranış veya tavır ise tepkiyi oluşturmaktadır. Bu yaklaşımı uygulayarak yapılan araştırmalar, genellikle seçim kampanyası sırasındaki kitle iletişim araçlarının yayınlarına açık olma sonucu alınan oy verme kararları üzerinde dururken; Sosyokültürel değişkenleri dikkate alan yaklaşım ise kitle iletişiminin kişilerce algılanması ve kullanılması bakımından küme üyeliğinin ve kültürel değerlerin üzerinde durmaktadır (Özkan, 2002: 55).

Seçmen davranışı açısından kullanımlar ve doyumlar yaklaşımına bakıldığında, kitle iletişim araçları bireylere siyasal etkide bulunmaktan çok onların kullanımına bağlı olarak bilgi alma, adayları değerlendirme, kendi partisinin gücünü görme, kampanya izlemeden zevk ve heyecan duyma gibi ihtiyaçlarını tatmin etmeye yönelik olmaktadır. Gazete, dergi, parti yayınları, broşür, afis, radyo ve internet gibi araçlar da televizyon kadar olmasa da, kampanyalarda önemli görevler üstlenmektedir (Kalender, 2005: 117-121).

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Modern, çoğulcu yaşam ilişkilerinin egemen olduğu toplumların yurttaşlarının, siyasal katılım edimine daha aktif katıldığı görülürken; Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerin yurttaşlarının, siyasal yaşama katılımı düşük seviyelerde seyretmektedir. Bu durum üzerinde, üst yapılar ögeler ve özellikle de bu ögelerden siyasal karar mekanizmalarının yapısı ve işleyişi önemli bir etkiye sahiptir. Sisteme egemen olan yapının siyasete katılma oyununun kurallarını belirlemesi, yurttaşların siyasal kararlar üzerindeki denetimini doğrudan şekillendirmektedir.

Sonuç olarak kitle iletişim araçlarının, siyasal katılım açısından bilgi, ilgi ve teşvik edici yönde olumlu bir etkisinden, diğer yandan da seçmen tercihleri üzerinde siyasal yaşama ait gündemdeki konulardan bireyi haberdar etme ve tercihlerini ya gündemdeki tercihler doğrultusunda yapma ya da pasifleşerek suskun kalma yönünde etkileyebileceği düşünülebilir. Şüphesiz ki söz konusu etkinin derecesi, bireyin demokratik ve psikolojik özelliklerine, kitle iletişim araçlarının siyasal içerikli yayınlarının güvenilirlik derecesine, hangi kitle iletişim araçlarını hangi sıklıkta takip ettiklerine kısaca kime, nasıl ulaşılmaya çalışıldığına göre değişecektir.

KAYNAKÇA

Afacan, H. (1999). Siyasal Katılma ve Cinsiyet Rollerini: Konya ve Yöresi Örnek Uygulaması. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4.

Akyıldız, H. (1998). Bireysel ve Toplumsal Boyutlarıyla Yabancılaşma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3.

- Almond, G. & Verba, S. (1963). *The Civic Culture*. Sage Publications Inc.
- Baykal, D. (1970). *Siyasal Katılma - Bir Davranış İncelemesi*. , Ankara: AÜSBF Yayını, 302.
- Çaha, Ö., Toprak, M., & Delmiş, İ. (1996). Siyasal Parti Üyelerinde Siyasal Katılım Düzeyi: Kırıkkale Örneği. *Yeni Türkiye Dergisi*, 2(9).
- Çukurçayır, M. A. & Gökçe, G. (2002). Yerel Siyaset Ve Katılma Davranışı: Konya'da Katılım Eğrileri. *Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2(3).
- Çukurçayır, M. (2002). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Demir, Ö. & Acar, M. (1997). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. 2. Baskı. Ankara: Vadi Yayınları.
- Ergil, D. & Alkan, T. (1980). *Siyaset Psikolojisi*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Gökçe, O. (1993). *İletişim Bilimine Giriş; İnsanlar arası İlişkilerin Sosyolojik Bir Analizi*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Gökçe, O., Gökçe, G., & Çukurçayır, M. (1993). Kent Yönetimine Katılım: Katılımın Bir Boyutu Olarak Etkinlik Duygusunun Konya Örneğinde Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4.
- Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma*. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayını, İstanbul.
- Kalaycıoğlu, E. (1984). *Çağdaş Siyasal Bilim*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Kalaycıoğlu, E. & Sarıbay, A. Y. (1996). *Türkiye'de Siyaset: Süreklilik ve Değişim*. İstanbul: Der Yayınları.
- Kalaycıoğlu, E. & Sarıbay, A. Y. (2002). *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*. İstanbul: Alfa Yayın.
- Kalender, A. (2000). *Siyasal İletişim: Seçmenler ve İkna Stratejileri*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Kalender, A. (2005). *Siyasal İletişim*. Ankara: Çizgi Kitabevi.
- Kapani, M. (2008). *Politika Bilimine Giriş*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Kışlalı, A. T. (1991). *Siyasal Sistemler*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kızıloluk, H. (1999). Cumhuriyet Döneminde Kadına Verilen Siyasal Haklar ve Bunun Siyasal Katılım Üzerindeki Etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık, Sayı 22-23.
- Lane, R. E. (1965). *Political Life*. Glencoe, New York: The Free Press.

- Larner, D. (1965). *The Passing Of Traditional Society*. New York.
- Lester W. M., & M. L. G. (1977). Political Participation ; How And Why Do People, Get Involved İn Politics?. *Rand Mc Nally College Publishing Company*, Chicogo 1977.
- Öner, Ş. (1998). Kentleşme Ve Modernleşmenin Siyasal Davranışlar Üzerindeki Etkisi. *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 70, Sayı 420.
- Özkan, N. (2002). *Seçim Kazandıran Kampanyalar*. İstanbul: Mediacat Kitapları.
- Sencer, M. (1974). *Türkiye' De Siyasal Yapı Ve Siyasal Davranışlar*. İstanbul: May Yayınları.
- Sezer, Ö. (2001). Bireysel, Toplumsal Ve Siyasal Boyutlarıyla Yabancılaşma. *Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 5, Haziran.
- Sitembölükbaşı, Ş. (2001). *Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönetimlerine Etki Eden Sosyo-Ekonomik Faktörler*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Talashı, G. (1996). Türk Toplumunda Kadının Konumu Ve Siyasal Katılımı. *Abc Dergisi*, (115) Mart 1996.
- Tedin, K. L. &Yap, Oi-Kuan F. (1993). The Gender Factor' In Soviet Mars Politics: Survey Evidence From Greater Moscow. *Political Research Quarterly*, 46, March.
- Tokgöz, O. (1994). Kadın Seçmen İmgesi Türkiye'de Kadının Bireysel Siyasal Katılımı Üzerine Bir Deneme. *Amme İdaresi Dergisi*, 27(4), Aralık.
- Turan, İ. (1986). *Siyasal Sistem Ve Siyasal Davranış*. İstanbul: Der Yayınları.
- Uysal, B. (1981). Siyasal Katılma Ve Katılma Davranışı Üzerinde Ailenin Etkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 17(4).
- Yeşilorman, M. (2002). Politik Türbülans: Siyasal Olan Her Şeyde Buharlaştır, *Amme İdaresi Dergisi*, 35(3).
- Yumlu, K. (1994). *Kitle İletişim Kuram Ve Araştırmaları*. İzmir: Nam Basım Ltd.
- Yücekök, A. (1987). *Siyasetin Toplumsal Tabanı*. Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Yayınları 565.